

Hvem diskrimineres? Oppfatninger om diskriminering på ulike grunnlag i det norske samfunnet

Anne Skevik Grødem

Institutt for samfunnsforskning
Notat 2024:5

© Institutt for samfunnsforskning
Notat 2024:5

Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (digital): 978-82-7763-818-8
ISSN (digital): 2704-1891

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord	4
Sammendrag	5
English Summary.....	6
Innledning.....	7
Spørsmålet.....	8
Oppfatninger om diskriminering.....	9
Funn: Hvor utbredt tror befolkningen at diskriminering mot ulike grupper er?	11
Oppfatninger om diskriminering etter kjønn og alder	13
Oppfatninger om diskriminering etter stemmegivning	16
Oppsummering	18
Litteratur	20
Vedlegg	22

Forord

CORE SURVEY 2022 – Likestillingsundersøkelsen er en undersøkelse om befolkningens syn på ulike likestillingsspørsmål. Undersøkelsen er laget av CORE – Senter for likestillingsforskning ved Institutt for samfunnsforskning og ble gjennomført av Kantar Public våren 2022. Undersøkelsen kartlegger holdninger til likestilling i politikk, utdanning, arbeidsliv og familie og tar opp både gamle og nye tema. Resultatene publiseres i tidsskriftartikler, rapporter og mindre notater. Dette notatet viser analyser av befolkningens oppfatninger om hvor utbredt diskriminering på ulike grunnlag er i det norske samfunnet.

Oslo 14. mars 2024

Anne Skevik Grødem

Sammendrag

Forfatter	Anne Skevik Grødem
Tittel	Hvem diskrimineres? Oppfatninger om diskriminering på ulike grunnlag i det norske samfunnet
Sammendrag	<p>Dette notatet undersøker hva befolkningen tror om diskriminering på ulike grunnlag i Norge. Analysen er basert på spørsmålet «Hvor utbredt eller sjelden vil du si at hver av de følgende formene for diskriminering er i det norske samfunnet? Diskriminering basert på (1) alder (2) kjønn (3) etnisk bakgrunn (4) seksuell orientering (5) funksjonsnedsettelse.» Resultatene viser at det er høyest andel som sier at diskriminering basert på etnisk bakgrunn er utbredt i Norge, mens lavest andel sier at diskriminering er utbredt på basis av seksuell orientering. Kvinner er mer tilbøyelige til å si at diskriminering på samtlige grunnlag er utbredt enn det menn er. For kvinner er det en generell tendens til at andelen som tror at diskriminering er utbredt synker med alderen, mens det motsatte er tilfelle for menn. Dermed er det et langt større sprik i oppfatninger om utbredelsen av diskriminering mellom unge kvinner og menn, enn det er mellom eldre kvinner og menn. Tilbøyeligheten til å si at diskriminering på ulike grunnlag er utbredt varierer med politisk tilhørighet. Generelt er velgere på venstresiden mer tilbøyelige til å mene at diskriminering forekommer enn velgere på høyresiden.</p>
Emneord	Diskriminering, diskrimineringsgrunnlag, oppfatninger

English Summary

Author	Anne Skevik Grødem
Title	Who is discriminated against? Perceptions of discrimination on various grounds in Norwegian society.
Summary	<p>This report investigates what the population believes about discrimination on various grounds in Norway. The analysis is based on the question "How widespread or rare would you say each of the following forms of discrimination is in Norwegian society? Discrimination based on (1) age (2) gender (3) ethnic background (4) sexual orientation (5) disability." The results show that the highest proportion of respondents believe that discrimination based on ethnic background is prevalent in Norway, while the lowest proportion say that discrimination based on sexual orientation is widespread. Women are more likely than men to say that discrimination on all grounds is prevalent. Among women, there is a general trend that the proportion who believe discrimination is prevalent decreases with age, while the opposite is true for men. Thus, there is a far greater disparity in perceptions of discrimination prevalence between young women and men than between older women and men. The tendency to say that discrimination on various grounds is widespread varies by political affiliation. In general, voters on the left are more likely to believe that discrimination occurs than voters on the right.</p>
Index terms	Discrimination, grounds for discrimination, popular belief

Innledning

Diskriminering innebærer at individer forskjellsbehandles, direkte eller indirekte, på grunnlag av kjennetegn som er irrelevante for den beslutningen som skal treffes. Slik forskjellsbehandling er forbudt etter norsk lov, og forbudet ble styrket med en lovendring i 2017 (likestillings- og diskrimineringsloven). Diskriminering oppleves som frustrerende for dem som utsettes for det, og kan over tid bidra til å skape en følelse av utenforskap. For samfunnet er det å diskriminere enkeltpersoner og grupper en sløsing med ressurser, i og med at det blokkerer muligheter for personer som kunne bidratt bedre til samfunnet hvis de ikke møtte de barrierene som diskriminering skaper.

Til tross for lovforbudet mot diskriminering og de mange negative sosiale konsekvensene av usaklig forskjellsbehandling, er det godt dokumentert at diskriminering skjer i Norge. Forskning dokumenterer diskriminering i arbeidsmarkedet (Bjørnshagen & Ugreninov, 2021; Kitterød et al., 2021; Midtbøen, 2015), i boligmarkedet (Andersson et al., 2012; Søholt & Astrup, 2009), i møte med offentlige tjenester (Aarset & Rosten, 2023; Friberg & Elgvin, 2014) og i hverdagslivet (Führer, 2022). Diskriminering kan skje på bakgrunn av ulike trekk ved den enkelte, som kjønn (Birkelund et al., 2022), etnisitet (Midtbøen & Quillian, 2021), religion (Kasahara et al., 2022), funksjonsnedsettelse (Bjørnshagen & Østerud, 2021), seksuell orientering (Fladmoe & Nadim, 2019), kjønnsidentitet (Anderssen et al., 2021) og alder (Solem, 2022).

Til tross for at diskrimineringsopplevelser og faktisk diskriminering er svært godt dokumentert, både i Norge og andre europeiske land, vet vi lite om hvilke oppfatninger befolkningen har om diskriminering i samfunnet. I dette notatet skal vi se på hvor utbredt befolkningen i Norge tror at diskriminering på ulike grunnlag er. Vi spør om diskriminering basert på alder, kjønn, etnisk bakgrunn, seksuell orientering og funksjonsnedsettelse. Dataene kommer fra CORE SURVEY 2022 – Likestillingsundersøkelsen.

Likestillings- og diskrimineringsloven

Likestillings- og diskrimineringsloven definerer diskriminering som «direkte eller indirekte forskjellsbehandling», der direkte forskjellsbehandling er «at en person behandles dårligere enn andre blir, har blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon», mens indirekte forskjellsbehandling omfatter «enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som vil stille personer dårligere enn andre» (likestillings- og diskrimineringsloven §§ 6, 7, 8). Loven lister opp en rekke diskrimineringsgrunnlag: kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller kombinasjoner av disse grunnlagene (likestillings- og diskrimineringsloven § 6).

Spørsmålet

CORE SURVEY 2022 – Likestillingsundersøkelsen er en undersøkelse som går til et representativt befolkningsutvalg bestående av 4 000 personer i alderen 18–89 år som er bosatt i Norge. Spørsmålet som skal analyseres her, var formulert slik:

Hvor utbredt eller sjelden vil du si at hver av de følgende formene for diskriminering er i det norske samfunnet? Diskriminering basert på

- *alder*
- *kjønn*
- *etnisk bakgrunn*
- *seksuell orientering*
- *funksjonsnedsettelse*

For hvert av de fem diskrimineringsgrunnlagene kunne respondentene merke av for enten «svært utbredt», «ganske utbredt», «ganske sjelden» eller «svært sjelden». Respondentene kunne også svare «vet ikke».

Før vi ser på resultatene, kan det være grunn til å stoppe litt opp ved hva vi faktisk måler med et slikt spørsmål. Vi må understreke at utvalget i CORE SURVEY 2022 - Likestillingsundersøkelsen er et representativt befolkningsutvalg, og dermed har få representanter for de ulike minoritetsgruppene. Personer med innvandrerbakgrunn er dessuten underrepresentert i utvalget. Undersøkelsen er dermed lite egnet til å kartlegge i hvilken grad folk i ulike minoritetsgrupper faktisk opplever diskriminering. Dette gjøres bedre i andre utvalgsundersøkelser som retter seg spesifikt mot de ulike minoritetene, slik de fleste av studiene referert til ovenfor har gjort. Derimot gir undersøkelsen et innblikk i hvordan ulike grupper i majoriteten tenker, og hva flertallet tror om forskjellsbehandling av ulike grupper i det norske samfunnet.

Datagrunnlag

Analysene er basert på CORE SURVEY 2022 – Likestillingsundersøkelsen, som er en webbasert undersøkelse om befolkningens syn på ulike likestillingsspørsmål, utarbeidet av CORE – Senter for likestillingsforskning ved Institutt for samfunnsforskning. Undersøkelsen ble gjennomført av Kantar Public våren 2022. Nettoutvalget består av 4 099 respondenter i alderen 18–89 år.

Av alle som fikk invitasjon til å delta, var det 32,6 prosent som besvarte spørreskjemaet før undersøkelsen ble lukket. Svarprosenten varierer litt mellom grupper. Kantar Public har konstruert en vekt som korrigerer for skjevheter knyttet til kjønn, alder, utdanning og geografisk bosted og gjør at sammensetningen av nettoutvalget blir likere populasjonen. Vekten benyttes i analysene i dette notatet. Antall observasjoner vises uvektet.

Undersøkelsen kartlegger befolkningens holdninger til ulike likestillingsspørsmål, fordeling av familie- og yrkesarbeid, samt en del bakgrunnsinformasjon. En del

bakgrunnsopplysninger er også hentet fra informasjon som allerede er lagret i Gallup-panelet. Mer informasjon om undersøkelsen finnes i [dokumentasjonsrapporten](#). Analysene i dette notatet omfatter kvinner og menn i alderen 18–79 år. Analyseutvalget omfatter 4 023 respondenter, 1 863 menn og 2 160 kvinner.

Oppfatninger om diskriminering

Det første som er viktig å slå fast, er at det ikke er noe en-til-en-forhold mellom hvilke oppfatninger befolkningen som helhet har om diskriminering på ulike grunnlag, og i hvilken grad slik diskriminering faktisk forekommer. En av de få studiene som finnes om ulike befolkningers antakelser om diskriminering, finner for eksempel at andelen som tror at transpersoner opplever diskriminering i arbeidslivet i deres land, er langt høyere i Sverige, Finland og Nederland enn den er i Latvia og Polen (Moretti, 2023). Alle undersøkelser om aksept for den samme gruppen tyder imidlertid på at holdningene er langt mer liberale i de førstnevnte landene, noe som skulle tilsi mindre diskriminering. Dette peker i retning av at befolkningens oppfatninger om diskriminering har minst tre komponenter, der dokumentert kunnskap om diskrimineringen som skjer, bare er én av dem. De to andre er synlighet og sympati for gruppene det gjelder.

For at befolkningen skal få kunnskap om diskriminering som skjer, må eksempler på diskriminering gjøres kjent gjennom venner, kjente, medier eller andre offentlige aktører. Svært marginaliserte grupper, eller grupper som har internalisert en oppfatning om at de ikke fortjener likebehandling, vil sjeldnere være i posisjon til å si fra og protestere. Dette er neppe tilfelle for de diskrimineringsgrunnlagene vi har spurt om her – i Norge har vi i lang tid hatt livlige debatter om diskriminering på basis av kjønn, etnisitet og seksuell orientering, og i perioder også om diskriminering på basis av alder og funksjonsnedsettelse. Derimot vil synligheten variere over tid, i takt med hvilke saker som er på agendaen, og hva ulike medier setter søkelys på. Når undersøkelsen er gjennomført, kan dermed ha påvirket mønstrene i svarene.

Datainnsamlingen til CORE SURVEY 2022 - Likestillingsundersøkelsen ble gjennomført i perioden mars–mai 2022. På dette tidspunktet hadde befolkningen demonstrasjonene i kjølvannet av drapet på George Floyd (Black Lives Matter) friskt i minne, og det var også kort tid siden MeToo-bevegelsen var på sitt mest aktive. Det var relativt sett mindre snakk om diskriminering på basis av alder og funksjonsnedsettelse i denne perioden, og terrorangrepet i forkant av Pride i Oslo sommeren 2022 hadde ennå ikke skjedd. Dette kan ha betydning for hva våre respondenter «tror» om diskriminering på ulike grunnlag.

Synlighet og oppmerksomhet trekker offentlighetens interesse til et felt, men det er ikke gitt at all interessen er velvillig. I hvilken grad man oppfatter at ulike grupper opplever diskriminering, kan også henge sammen med hvor stor sympati man har for den aktuelle gruppen. Hvis man for eksempel har stor sympati med LHBT+-befolkningen, vil man trolig legge ekstra godt merke til

det når man hører historier om at personer i denne gruppen har blitt dårlig behandlet, og man lytter ekstra oppmerksomt når talspersoner snakker om eventuelle behov som denne gruppen har, og som ikke dekkes i det norske samfunnet. De samme mekanismene vil gjøre seg gjeldende for funksjonsnedsettelse og etnisk bakgrunn, og kanskje også for de trekkene som angår hele befolkningen (alder og kjønn). Det motsatte vil også være mulig: Hvis man i utgangspunktet har et negativt syn på LHBT+-bevegelsen, på kvinnebevegelsen eller på innvandrere som gruppe, er man trolig mindre lydhør når disse gruppene prøver å sette utfordringer på dagsorden. I så fall er det mer sannsynlig at «man ikke tror noe på» påstander om opplevd diskriminering.

Kunnskap om, og opptatthet av, diskriminering handler imidlertid ikke bare om offentlig debatt, i og med at noen grupper opplever diskriminering direkte på kroppen. Det er sannsynlig at hva folk sier om diskriminering i det norske samfunnet, henger sammen med hva de selv ser og opplever. I så fall vil vi se at kvinner tror at diskriminering skjer på basis av kjønn, eldre mennesker mener det skjer på basis av alder, personer med innvandrerbakgrunn tror det skjer med utgangspunkt i etnisk bakgrunn etc. Dette kan vi måle for alder og kjønn. For de andre diskrimineringsgrunnlagene har vi som nevnt for få respondenter, og for lite informasjon om situasjonen deres, til å kunne ta det inn i analysene. Funnene for alder og kjønn vil imidlertid kunne gi noen ledetråder.

Et siste mulig utgangspunkt for å forstå resultatene er at svarene folk gir på dette spørsmålet, ikke først og fremst måler oppfatninger om de ulike gruppene og deres erfaringer, men heller lodder en generell oppfatning om hva slags samfunn Norge er, og hvordan norske institusjoner fungerer. Noen respondenter kan legge til grunn at Norge er et samfunn der likebehandlingsprinsippet står sterkt, og at man får belønning i tråd med hva man gjør og oppnår. Diskriminering er det motsatte av likebehandling. Noen respondenter kan ha et syn på Norge som er mørkere, der de tenker at Norge er et land der muligheter og ressurser systematisk gis til noen grupper framfor andre – altså at diskriminering skjer i stor skala. En indikasjon på at dette er utbredte mekanismer, vil være at en del respondenter tror at alle grupper diskrimineres, mens andre mener at ingen diskrimineres. Med andre ord vil vi finne høy grad av samsvar mellom svarene på de fem dimensjonene – enten tror man at diskriminering skjer, eller så tror man det ikke.

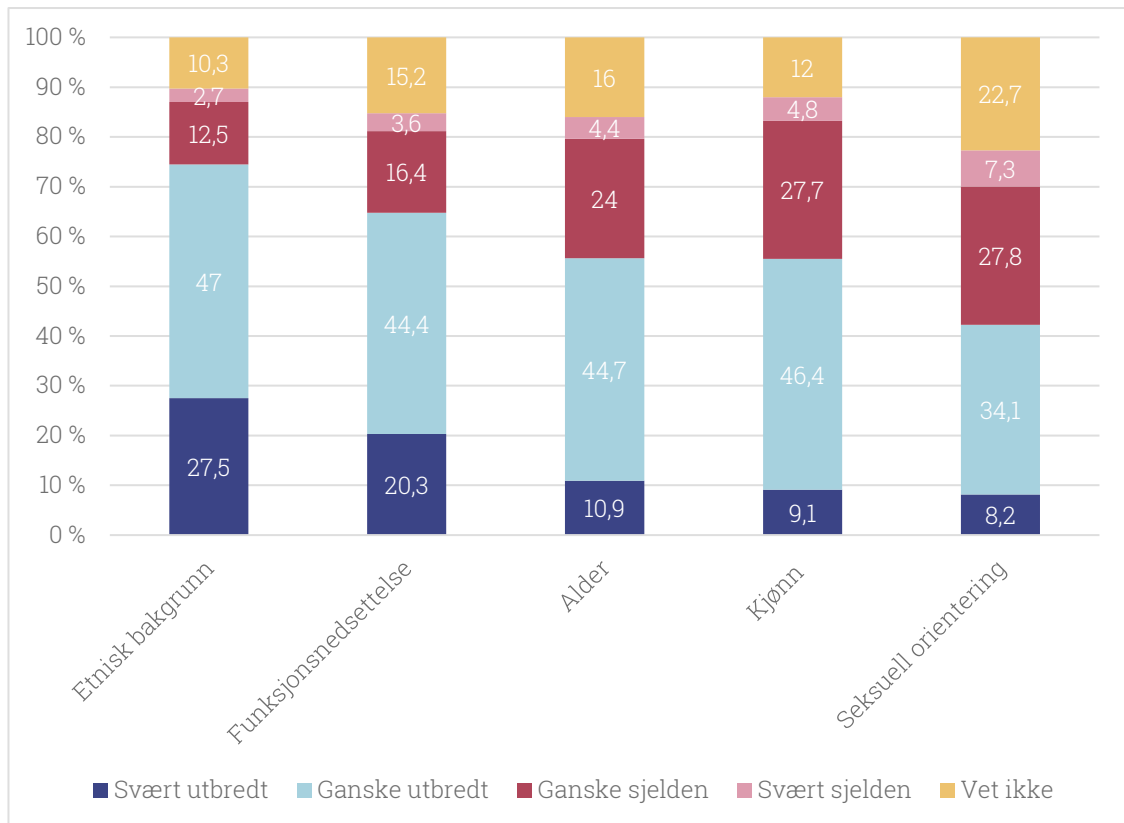
Hvis spørsmålet først og fremst fanger opp et underliggende samfunnssyn på om Norge er et rimelig rettferdig samfunn eller ikke, er det også sannsynlig at vi vil se sammenhenger mellom oppfatninger om diskriminering og hvordan folk stemmer ved valg. Dette skal vi se nærmere på.

Funn: Hvor utbredt tror befolkningen at diskriminering mot ulike grupper er?

Figur 1 viser hvordan respondentene i CORE SURVEY 2022 – Likestillingsundersøkelsen har svart på spørsmålet om hvor utbredt de tror ulike former for diskriminering er i det norske samfunnet.

Figur 1

Hvor utbredt eller sjelden er diskriminering etter de ulike grunnlagene. Hele utvalget, 18–79 år.

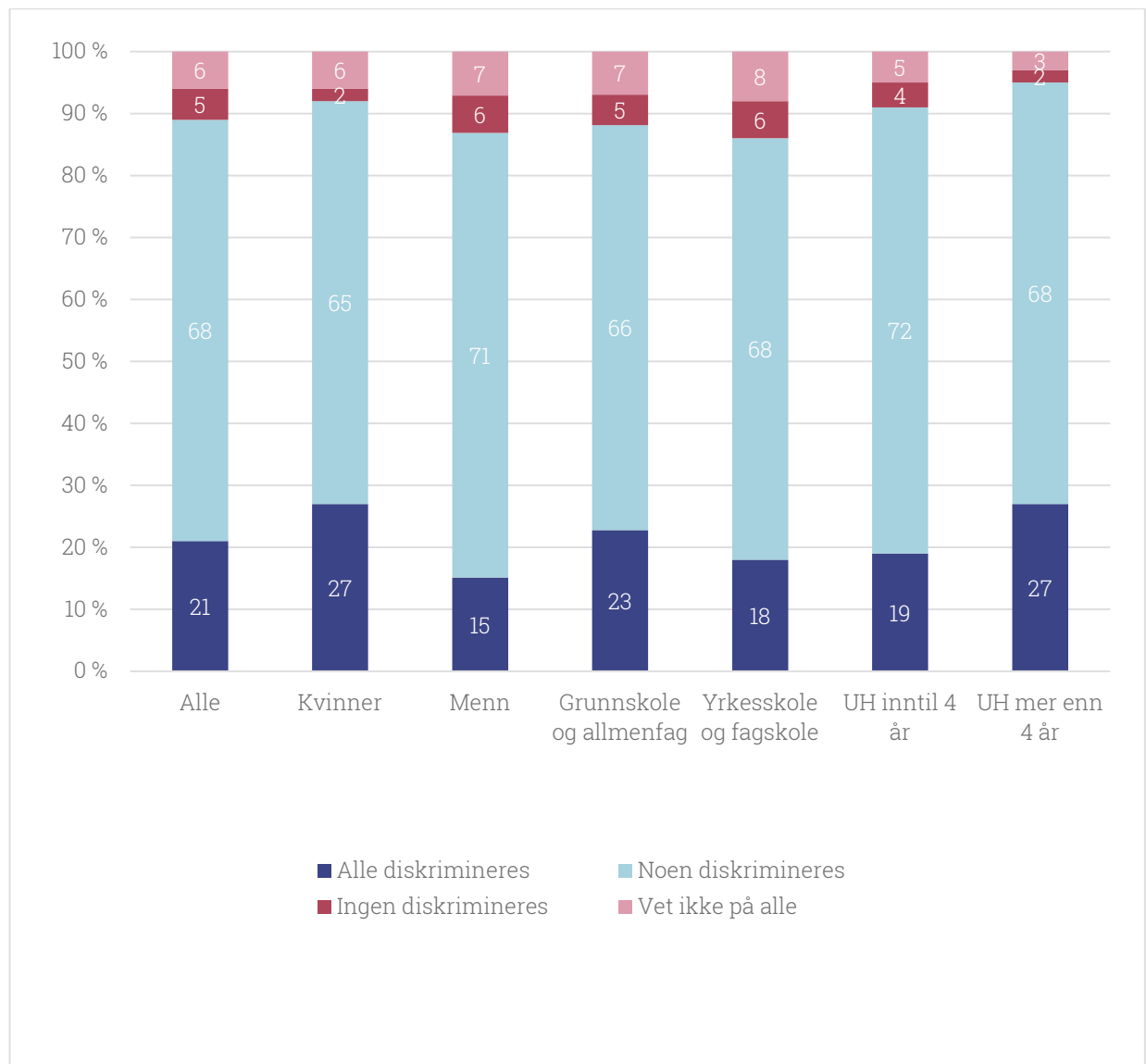


Den formen for diskriminering som høyest andel tror er utbredt, er diskriminering på bakgrunn av etnisitet. 28 prosent av utvalget sier at dette er svært utbredt, mens 47 prosent sier at det er ganske utbredt. Det nest vanligste er å tro at diskriminering på basis av funksjonsnedsettelse er utbredt, henholdsvis 20 og 44 prosent sier at dette er svært eller ganske utbredt. De tre andre diskrimineringsgrunnlagene – alder, kjønn og seksuell orientering – får klart mindre oppslutning: Om lag 10 prosent tror at slik diskriminering er svært utbredt, mens mellom 34 prosent (seksuell orientering) og 46 prosent (kjønn) tror diskriminering på disse grunnlagene er ganske utbredt.

Er det de samme respondentene som tror at diskriminering skjer på ulike grunnlag – har vi et hovedskille mellom dem som «tror på» at Norge er et samfunn som diskriminerer, og dem som ikke tror det? Figur 2 viser andelen som tror at diskriminering er utbredt eller ganske utbredt på alle grunnlag vi har spurt om, som tror at diskriminering er utbredt på noen grunnlag, som tror at diskriminering ikke er utbredt på noe grunnlag, og som har svart «vet ikke» på alle spørsmål. Andelenes vises for hele utvalget og fordelt på kjønn og utdanningsgrupper.

Figur 2

Sammenhengene mellom oppfatninger om utbredelse av diskriminering på ulike grunnlag. Hele utvalget, kvinner og menn, utdanning grunnskole / allmenfag, yrkesskole / fagskole, universitet- og høyskole inntil 4 år, universitet- og høyskole mer enn 4 år.



N=4 023. Forskjellene mellom kvinner og menn og mellom personer med ulik utdanning er statistisk signifikante (kji-kvadrat-test, $p < .01$).

21 prosent av respondentene har krysset av for «svært utbredt» eller «ganske utbredt» for alle diskrimineringsgrunnlagene vi har spurt om, mens 5 prosent har svart «ganske sjelden» eller «svært sjelden» på alle. I tillegg har 6 prosent

svart «vet ikke» på alle dimensjonene. De resterende 68 prosentene – mer enn 2/3 av utvalget – har gitt ulike svar for ulike diskrimineringsgrunnlag. Det er grunn til å merke seg at de 21 prosentene som tror at diskriminering skjer på alle de aktuelle grunnlagene, heller ikke er svært bastante: Av de 843 personene i denne gruppa er det bare knapt 70 respondenter som tror at diskriminering er svært utbredt på alle diskrimineringsgrunnlag.

Det er flere kvinner enn menn som tror at diskriminering på alle grunnlag er svært eller ganske utbredt (27 mot 15 prosent), og flere menn enn kvinner som tror at diskriminering ikke er utbredt på noe grunnlag (6 mot 2 prosent). Ser vi på utdanning, finner vi at andelen som tror at diskriminering på alle grunnlag er utbredt, er høyest blant respondenter med utdanning på grunnskole- og allmennfagnivå, og blant dem som har utdanning på universitets- og høyskolenivå i fire år eller mer. Vi finner også at kjønn og utdanning spiller sammen: Så mange som 32 prosent av de høyest utdannede kvinnene tror at diskriminering er utbredt på alle grunnlag, mens bare 20 prosent av de tilsvarende høyt utdannede mennene sier det samme (analysen er ikke vist). Vi kan også legge merke til at andelen som har svart «vet ikke» på alle spørsmål, er lavere blant respondenter som har utdanning på høyskole- og universitetsnivå. Dette er et relativt vanlig trekk i store undersøkelser (Nordhagen, 2021), selv om utslagene her ikke er svært store.

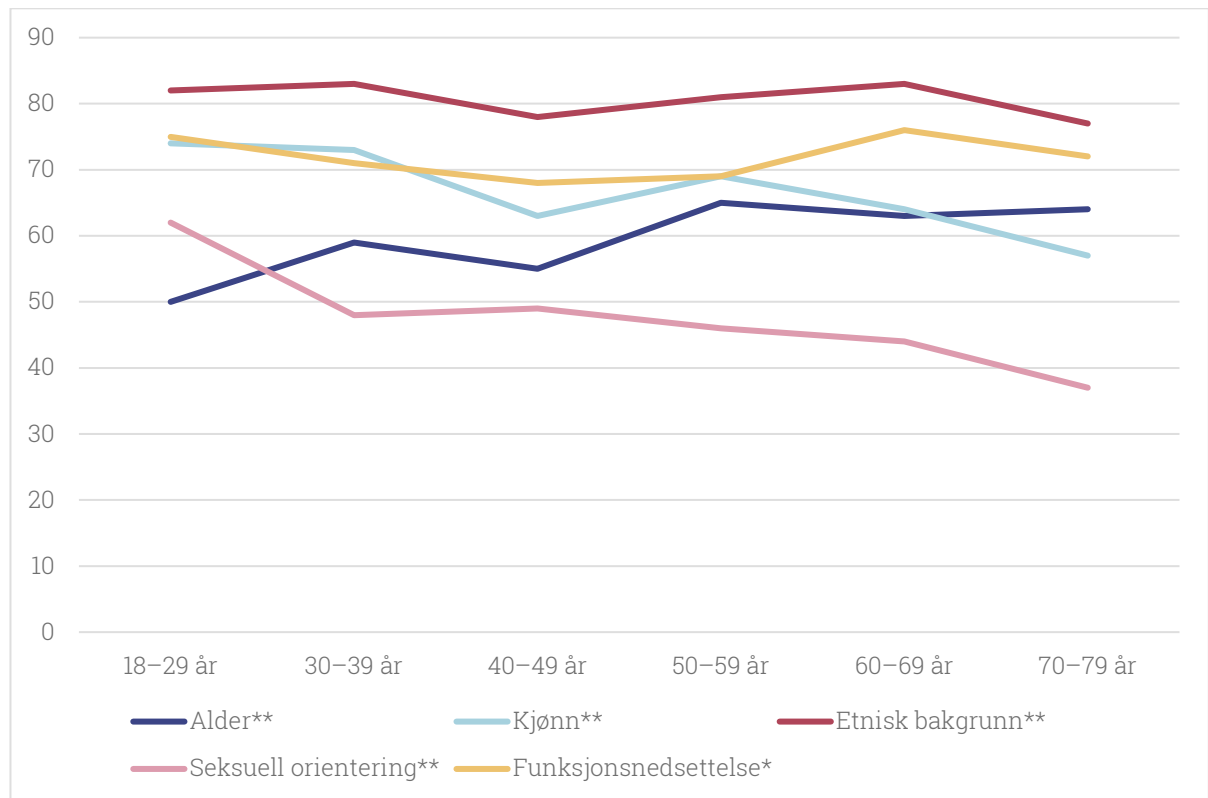
At mer enn to av tre respondenter har gitt ulike svar for ulike diskrimineringsgrunnlag, viser at oppfatningene om ulike diskrimineringsgrunnlag opererer forholdsvis uavhengig av hverandre. Det ser altså ikke ut som det er noe klart skille mellom grupper i Norge som «tror på» diskriminering, og andre som ikke gjør det. I hvilken grad man tror at diskriminering skjer, varierer med hvilket diskrimineringsgrunnlag vi spør om.

Oppfatninger om diskriminering etter kjønn og alder

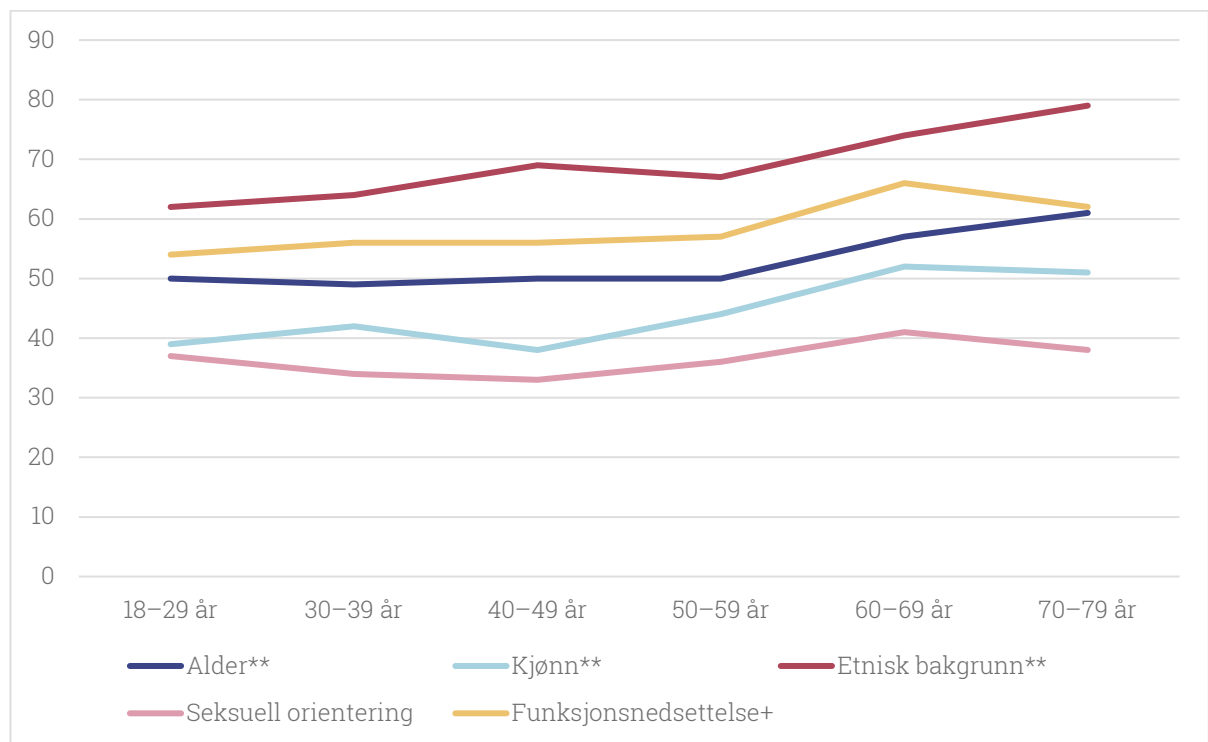
I dette avsnittet går vi nærmere inn på hvordan oppfatninger om ulike diskrimineringsgrunnlag varierer med trekk ved respondentene. Vi ser først på betydningen av alder og kjønn for hvordan folk svarer om de ulike diskrimineringsgrunnlagene. Hvordan oppfatningene om de ulike diskrimineringsgrunnlagene varierer mellom kvinner og menn og mellom ulike aldersgrupper, er vist i figur 2a og 2b. Antallet respondenter i de ulike gruppene er vist i vedleggstabell 1.

Figur 2a og 2b

Andel kvinner som svarer at diskriminering på ulike grunnlag er svært eller ganske utbredt, etter alder. Prosent.



Andel menn som svarer at diskriminering på ulike grunnlag er svært eller ganske utbredt, etter alder. Prosent.



Note: Signifikanstester (kvikvadrat): ** p < .01; * p < .05; + p < .10

Som figurene viser, er rangeringen av diskrimineringsgrunnlag forholdsvis lik for kvinner og menn: Blant begge kjønn er det høyest andeler som tror at diskriminering på basis av etnisk bakgrunn er utbredt, mens færrest tror at diskriminering på basis av seksuell orientering er utbredt. Det eneste klare unntaket fra denne rangeringen finner vi blant de eldste og yngste kvinnene: Kvinner under 30 år er mer tilbøyelige til å tro at diskriminering forekommer på basis av seksuell orientering enn på basis av alder, mens kvinner i alderen 70–79 år oftere tror at diskriminering skjer på basis av alder enn på basis av kjønn.

Selv om kvinner og menn rangerer de ulike diskrimineringsgrunnlagene på samme måte, mener kvinner gjennomgående oftere enn menn, og til dels langt oftere, at diskriminering på ulike grunnlag skjer. Andelen kvinner som tror at diskriminering på bakgrunn av etnisitet er svært eller ganske utbredt, ligger rundt 80 prosent i alle aldersgrupper. Blant menn øker denne andelen fra 62 prosent blant 30–39-åringene til 79 prosent blant de eldste. Kjønnforskjellen for oppfatning av diskriminering på basis av kjønn er enda mer slående: Mellom 57 og 75 prosent av kvinnene tror dette er svært eller ganske utbredt, mot 39–51 prosent av mennene. Den minste kjønnforskjellen finner vi for diskrimineringsgrunnlaget alder: Mellom 50 og 64 prosent av kvinnene tror slik diskriminering skjer ofte eller ganske ofte, mot 50–61 prosent av mennene.

Videre analyser (ikke vist her) viser at kvinner er litt mer tilbøyelige enn menn til å svare «vet ikke» på hvert enkelt spørsmål i dette batteriet. Unntakene er for kjønn og funksjonsnedsettelse, der andelen «vet ikke»-svar er lik for kvinner og menn. Ulikheten i «vet ikke»-svar bidrar til at mennene oftere enn kvinnene svarer at diskriminering – på alle grunnlagene – er lite eller svært lite utbredt. Menn er altså mindre tilbøyelige til å tro at diskriminering er utbredt, uansett hvilket grunnlag vi spør om, enn det kvinner er.

Blant menn er det en interessant tendens til at tilbøyeligheten til å tro at utvalgte grupper opplever diskriminering, er høyere i eldre enn i yngre aldersgrupper. Særlig menn over 60 år skiller seg ut med relativt høye andeler som tror at diskriminering forekommer. Mønsteret er likt for alle diskrimineringsgrunnlagene for aldersgruppene 18–69 år: Jo eldre mennene er, jo mer tilbøyelige er de til å tro at diskriminering på ulike grunnlag skjer ofte eller svært ofte. Menn som er 70–79 år, er litt mindre tilbøyelige enn 60–69-åringene til å tro at diskriminering skjer på basis av funksjonsnedsettelse og seksuell orientering, og litt mer tilbøyelige til å tro at det skjer på basis av alder og etnisk bakgrunn.

Blant kvinner er betydningen av alder mer sammensatt. For to av diskrimineringsgrunnlagene – kjønn og seksuell orientering – faller andelen som tror at dette er svært eller ganske utbredt, med alderen. Kurven for etnisk bakgrunn er relativt flat, og selv om aldersforskjellene er statistisk signifikante (målt med kji kvadrat-test), er de ikke systematiske. Det samme gjelder for diskriminering på bakgrunn av funksjonsnedsettelse, der aldersforskjellen er usystematisk og bare svakt signifikant. Det eneste diskrimineringsgrunnlaget

der andelen kvinner som tror dette er svært eller ganske utbredt, øker entydig med alderen, er alder.

Sammenhengene mellom kjønn og alder er særlig påfallende for kjønn som diskrimineringsgrunnlag. Her er samspillet motsatt for kjønnene: Eldre kvinner tror sjeldnere enn unge at kjønnsdiskriminering er utbredt, mens eldre menn tror dette oftere enn yngre menn. De motsatte sammenhengene kansellerer hverandre, slik at når vi ser på utvalget under ett – kvinner og menn samlet – er det ikke signifikante aldersforskjeller for spørsmålet om diskriminering basert på kjønn.

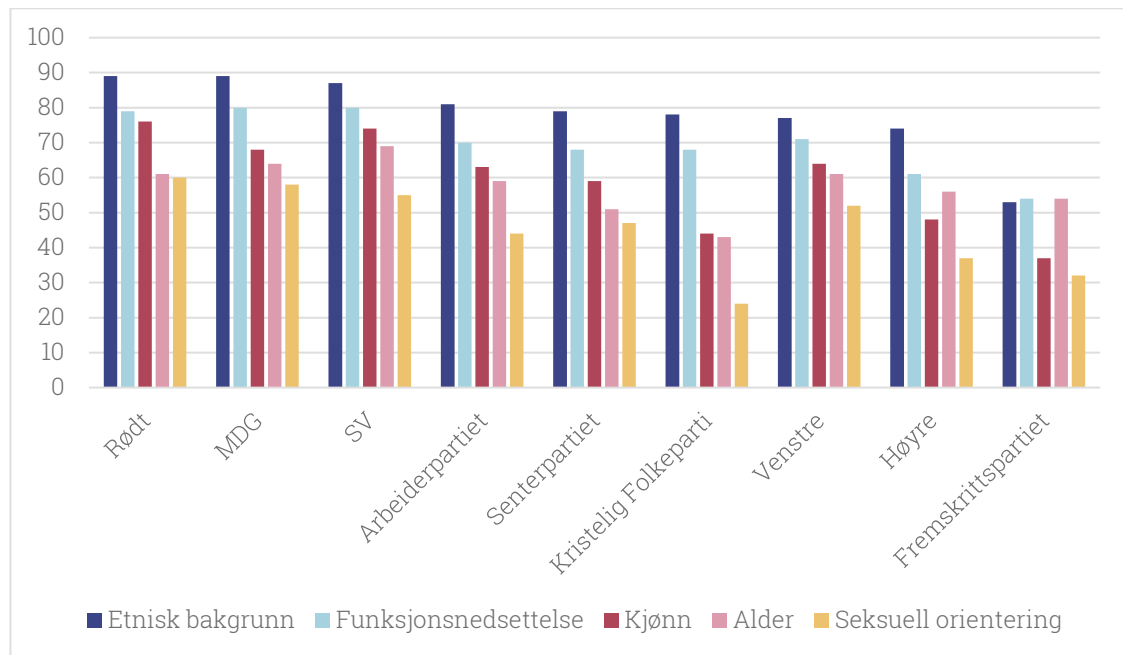
Kvinner i alle aldre tror altså oftere enn menn at diskriminering på basis av kjønn er svært utbredt eller ganske utbredt, og eldre respondenter tror oftere enn yngre at diskriminering på basis av alder er svært eller ganske utbredt. Dette gir støtte til hypotesen om at flere tror diskriminering er utbredt på grunnlag som rammer, eller potensielt kan ramme, dem selv. Vi vet ikke ut fra denne undersøkelsen om vi finner det samme fenomenet for personer med en annen seksuell orientering, etnisitet eller funksjonsnedsettelse enn flertallet. Dette er noe som bør utforskes nærmere i senere studier, med rikere data om respondentens egne møter med eventuell diskriminering på ulike grunnlag.

Oppfatninger om diskriminering etter stemmegivning

Innledningsvis var vi inne på at oppfatninger om hvem – om noen – som opplever diskriminering, kan ha sammenheng med hvilket syn man har på det norske samfunnet generelt. Synet på samfunnet vil også påvirke hvor man står politisk. Figur 3 viser andelen som tror at diskriminering på ulike grunnlag er utbredt eller svært utbredt, etter hvilket parti de oppga å stemme på i forrige stortingsvalg.

Figur 3

Andel som svarer at diskriminering på ulike grunnlag er svært eller ganske utbredt, etter stemmegiving ved forrige stortingsvalg. Prosent.



Sammenhengene mellom stemmegiving og oppfatningen om diskriminering er statistisk signifikante for alle diskrimineringsgrunnlag (kvikvadrat-test, $p < .01$). Tallene er likevel usikre, særlig for de små partiene. Antallet respondenter som oppgir at de har stemt på de ulike partiene, er vist i vedleggstabell 1.

Figur 3 viser at vi har samme mønster når vi deler inn respondentene etter parti i stedet for etter kjønn og alder: Rangeringen av de ulike diskrimineringsgrunnlagene er den samme, med etnisk bakgrunn på topp og seksuell orientering på bunnen. Unntaket er velgerne til Fremskrittspartiet, blant disse er andelen som tror at diskriminering er ganske eller svært utbredt, lik for grunnlagene etnisk bakgrunn, funksjonsnedsettelse og alder. Velgerne til Fremskrittspartiet er også mindre tilbøyelige enn andre til å tro at diskriminering på basis av kjønn er utbredt.

I figuren er partiene rangert etter hvor høye andeler av velgerne deres som sier at diskriminering på basis av etnisk bakgrunn er svært eller ganske utbredt. Innplasseringen av partiene antyder at det er en høyre-venstre-dimensjon i norsk politikk med tanke på hvor villige velgerne er til å se diskriminering etter ulike grunnlag. Velgerne til SV og Rødt er systematisk mer villige enn andre til å si at diskriminering på ulike grunnlag er svært eller ganske utbredt, mens velgerne til Fremskrittspartiet og Høyre er systematisk minst tilbøyelige til å gi slike svar. Samtidig er velgerne til Venstre og (særlig) MDG mer tilbøyelige til å si at diskriminering på ulike grunnlag skjer, enn det velgerne til Arbeiderpartiet og Senterpartiet er, noe som tyder på at «høyre mot venstre» ikke gir hele forklaringen. Velgerne til MDG og SV er de som er mest tilbøyelige til å si at diskriminering på basis av funksjonsnedsettelse og alder skjer. For diskrimineringsgrunnlagene etnisk bakgrunn og seksuell orientering får de selskap av velgerne til Rødt. Synet på utbredelsen av kjønnsdiskriminering er det som klart følger høyre-venstre-aksen: Andelen som tror dette er utbredt, er

klart høyest i Rødt (76 prosent) og SV (74 prosent), mens andelen i MDG er lavere (68 prosent). Klart lavest andel som tror kjønnsdiskriminering er svært eller ganske utbredt, finner vi blant velgerne til Fremskrittspartiet (37 prosent).

Seksuell orientering som diskrimineringsgrunnlag har det særtrekket at velgerne til Kristelig Folkeparti skiller seg ut ved at en svært lav andel tror på at slik diskriminering er utbredt. Bare 24 prosent av KrF-velgerne tror det er utbredt at enkeltpersoner blir diskriminert på bakgrunn av seksuell orientering. Til sammenligning tror 32 prosent av Fremskrittspartiets velgere det samme – og 60 prosent av Rødt-velgerne. Alder som diskrimineringsgrunnlag beveger seg i et liknende mønster, også dette tror Høyre- og FrP-velgere skjer oftere enn KrF-velgere.

Alder er det diskrimineringsgrunnlaget der forskjellene mellom topp og bunn er minst, i og med at det «bare» er 15 prosentpoeng differanse mellom topp (SV, 69 prosent) og bunn (KrF, 43 prosent). Aldersdiskriminering framstår dermed som mindre politisert enn diskriminering på de andre grunnlagene. Alle de tre diskrimineringsgrunnlagene kjønn, etnisk bakgrunn og seksuell orientering framstår som klart politiske, med 37–38 prosentpoengs forskjell mellom topp og bunn. FrP-velgerne skiller seg forholdsvis klart ut som minst tilbøyelige til å anta at diskriminering på basis av kjønn og etnisk bakgrunn er utbredt, mens KrF-velgerne som nevnt skiller seg ut med liten tro på utbredt diskriminering på basis av seksuell orientering.

Oppsummering

En høy andel av befolkningen i Norge svarer at diskriminering på ulike grunnlag er ganske eller svært utbredt, men det varierer mellom ulike diskrimineringsgrunnlag *hvor* utbredt man tror det er. Mer enn én av fire (28 prosent) tror diskriminering på basis av etnisk bakgrunn er svært utbredt, mens ytterligere 48 prosent tror dette er ganske utbredt. Tilsvarende tall for diskriminering på basis av seksuell orientering er 8 og 35 prosent.

Holder vi svarene for ulike diskrimineringsgrunnlag opp mot hverandre, finner vi ikke grunnlag for å si at svarene i hovedsak styres av en underliggende dimensjon som handler om graden av likebehandling eller forskjellsbehandling i det norske samfunnet. Flertallet av respondentene ser ut til å ha tatt stilling til hvert enkelt diskrimineringsgrunnlag for seg.

Kvinner er generelt mer tilbøyelige til å tro at diskriminering skjer, enn det menn er. Dette gjelder for alle diskrimineringsgrunnlagene, men er mest markant for spørsmålet om kjønnsdiskriminering. Eldre menn er gjennomgående mer tilbøyelige til å tro at diskriminering på ulike grunnlag skjer, enn det yngre menn er. For kvinnene er det enten ikke systematisk variasjon mellom aldersgruppene (etnisk bakgrunn og funksjonsnedsettelse), eller så er tendensen til å tro at diskriminering skjer, lavere blant eldre enn yngre aldersgrupper (kjønn og seksuell orientering). Samlet innebærer dette at spriket i

oppfatninger mellom unge menn og kvinner er langt større enn det tilsvarende gapet i de eldre aldersgruppene.

Vi finner også ganske systematiske forskjeller etter politisk tilhørighet, målt her som hva respondentene stemte ved forrige stortingsvalg. Hovedbildet er at tilbøyeligheten til å si at diskriminering på ulike grunnlag er svært eller ganske utbredt, er høyere på «venstresida» enn på «høyresida» – det er gjennomgående flere med tilhørighet i Rødt og SV som sier dette, enn det er i Høyre og FrP. Forskjellen er størst og mest systematisk for kjønn som diskrimineringsgrunnlag, mens alder og i noen grad funksjonsnedsettelse som diskrimineringsgrunnlag ser ut til å være mindre politisert. Tendensen til fall fra venstre mot høyre brytes imidlertid av velgerne til MDG, og i noen tilfeller også av velgerne til Venstre, som er nesten like tilbøyelige til å si at diskriminering på ulike grunnlag er utbredt, som det SV-velgerne er.

Denne gjennomgangen tyder på at selv om oppfatningene om diskriminering på ulike grunnlag er sammensatte, er det noen grupper som er mer tilbøyelige til å tro at diskriminering er utbredt, enn andre. Dette gjelder unge kvinner og personer som har politisk ståsted på den politiske venstresida eller i MDG. Grupper som er mindre tilbøyelige til å tro dette, inkluderer unge menn og personer med tilhørighet i Høyre og – særlig – Fremskrittspartiet. Senere analyser bør se nærmere på om disse sammenhengene holder når man ser dem i sammenheng, siden vi vet fra andre studier at partivalg også henger sammen med alder og kjønn.

Litteratur

- Anderssen, N., Eggebø, H., Stubberud, E. & Holmelid, Ø. (2021). *Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020*. (8291713715).
- Andersson, L., Jakobsson, N. & Kotsadam, A. (2012). A Field Experiment of Discrimination in the Norwegian Housing Market: Gender, Class, and Ethnicity. *Land Economics*, 88(2), 233–240. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:uwp:landec:v:88:y:2012:ii:1:p:233-240>
- Birkelund, G. E., Lancee, B., Larsen, E. N., Polavieja, J. G., Radl, J. & Yemane, R. (2022). Gender Discrimination in Hiring: Evidence from a Cross-National Harmonized Field Experiment. *European Sociological Review*, 38(3), 337–354. <https://doi.org/10.1093/esr/jcab043>
- Bjørnshagen, V. & Ugreninov, E. (2021). Disability Disadvantage: Experimental Evidence of Hiring Discrimination against Wheelchair Users. *European Sociological Review*, 37(5), 818–833. <https://doi.org/10.1093/esr/jcab004>
- Bjørnshagen, V. & Østerud, K. L. (2021). Diskriminering av funksjonshemmede i arbeidslivet – funn fra et felteksperiment og oppfølgingsintervjuer. *Søkelys på arbeidslivet*, 38(3-4), 210–225. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-7989-2021-03-04-04>
- Fladmoe, A. & Nadim, M. (2019). *Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen*. Institutt for samfunnsforskning, rapport 2019:4.
- Friberg, J. H. & Elgvin, O. (2014). *Når aktivisering blir ydmykelse: en studie av møtet mellom somaliske innvandrere og NAV*. Fafo-rapport 2014:43.
- Führer, L. M. (2022). Hverdagsrasisme. I C. A. Døving (Red.), *Rasisme. Fenomenet, forskningen, erfaringene*, (s. 349–362). Universitetsforlaget.
- Kasahara, Y., Liodden, T., Yazidi, A., Lid, S., Upreti, R., Abolpour Mofrad, A. & Nilsen, A. B. (2022). *Kartlegging av omfanget av hatefulle ytringer og diskriminerende ytringer mot muslimer*. Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
- Kitterød, R. H., Røed, M. & Ugreninov, E. (2021). Søkelys på diskriminering i arbeidslivet. *Søkelys på arbeidslivet*, 38(3-4), 173–181. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-7989-2021-03-04-01>
- Midtbøen, A. H. (2015). Etnisk diskriminering i arbeidsmarkedet. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 56(1), 4–30. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-291X-2015-01-01>
- Midtbøen, A. H. & Quillian, L. (2021). Forbigående fenomen eller permanent virkelighet? Etnisk diskriminering i arbeidsmarkedet på tvers av tid, sted og generasjoner. *Søkelys på arbeidslivet*, 38(3-4), 182–196. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-7989-2021-03-04-02>
- Moretti, A. (2023). Regional Public Opinions on LGBTI People Equal Opportunities in Employment: Evidence from the Eurobarometer Programme using Small Area Estimation. *Social indicators research*, 166(2), 413–438. <https://doi.org/10.1007/s11205-023-03076-y>

- Nordhagen, V. (2021). Politisk fremmedgjøring og retten til å ha en mening. Klasseskiller i hvem som svarer «vet ikke» på politiske spørsmål. I J. Ljunggren & M. N. Hansen (Red.), *Arbeiderklassen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Solem, P. E. (2022). *Alderisme og aldersdiskriminering – en samfunnsutfordring*. Senter for seniorpolitikk, notat nr. 7.
- Søholt, S. & Astrup, K. C. (2009). *Etniske minoriteter og forskjellsbehandling i leiemarkedet*. NIBR-rapport 2009:2.
- Aarset, M. F. & Rosten, M. G. (2023). «Alt som (ikke) ramler inn døra ...» *Familieverntjenesten i en mangfoldig befolkning*. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, rapport 2/2023.

Vedlegg

Vedleggstabell 1

Deskriptiv statistikk for analyseutvalget. Antall og prosent. Uvektet, N= 4 023

	Antall	Prosent
Kjønn		
Menn	1 863	46,3
Kvinner	2 160	53,7
Alder		
18–29 år	588	15,4
30–39 år	689	17,1
40–49 år	687	17,1
50–59 år	902	22,4
60–69 år	605	15,0
70–79 år	552	13,7
Utdanning		
Grunnskole og allmennfag	994	24,7
Yrkesfag og fagskole	1 504	37,4
Universitet og høyskole inntil fire år	843	21,0
Universitet og høyskole mer enn fire år	682	17,0
Parti		
Rødt	176	4,4
SV	297	7,4
Arbeiderpartiet	781	19,5
Senterpartiet	323	8,0
MDG	139	3,5
Venstre	138	3,4
KrF	101	2,5
Høyre	814	20,3
FrP	368	9,2
Andre	79	2,0
Husker ikke	693	17,2
Hadde ikke stemmerett	105	2,6